

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل ناگویا در مورد دسترسی به منابع ژنتیکی و تسهیم عادلانه و منصفانه منافع حاصل از استفاده آنها الحاقی به کنوانسیون تنوع زیستی»

مقدمه

مشخصات لایحه

کنوانسیون تنوع زیستی با هدف حفظ تنوع زیستی و استفاده پایدار از گونه‌ها و تسهیم عادلانه و برابر مزایای حاصل از کاربرد منابع ژنتیکی در ۵ ژوئن ۱۹۹۲ در کشور برزیل منعقد شد و کشور ما نیز براساس قانون «الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تنوع زیستی» مصوب ۱۳۷۵ مجلس شورای اسلامی، عضو این کنوانسیون است. تسهیم عادلانه و برابر مزایای حاصل از کاربرد منابع ژنتیکی، از جمله از طریق دسترسی مناسب به منابع ژنتیکی و انتقال صحیح تکنولوژی‌های مربوط، یکی از اهداف مهم کنوانسیون تنوع زیستی است که در ماده (۱۵) کنوانسیون به آنها اشاره شده است.

دوره دهم - سال اول

شماره ثبت:

۸۶

شماره چاپ:

۹۷

تبیین موضوع

تاریخ چاپ:

۱۳۹۵/۵/۴

لایحه «الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل ناگویا در مورد دسترسی به منابع ژنتیکی و تسهیم عادلانه و منصفانه منافع حاصل از استفاده آنها الحاقی به کنوانسیون تنوع زیستی» به شماره ثبت ۸۶ در تاریخ ۱۳۹۵/۵/۴ در مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شد. این پروتکل در اجلاس کشورهای عضو کنوانسیون تنوع زیستی در ماه اکتبر سال ۲۰۱۰ میلادی در ناگویای ژاپن اتخاذ شد و در واقع نقشه راه و دستورالعمل اجرایی ماده (۱۵) کنوانسیون مذکور است که هدف آن، تسهیم منصفانه و عادلانه منافع حاصل از استفاده از منابع ژنتیکی، از جمله از طریق دسترسی مناسب به منابع ژنتیکی و انتقال مناسب فناوری‌های مربوط، با در نظر گرفتن تمام حقوق مربوط به منابع و فناوری‌های مزبور و تأمین کمک‌های مالی مناسب است، که در نتیجه به حفاظت از تنوع زیستی و استفاده پایدار از اجزای آن کمک می‌کند. از بین ۱۹۶ عضو کنوانسیون تنوع زیستی، تاکنون ۷۸ کشور به این پروتکل ملحق شده‌اند. لازم به یادآوری است که این لایحه قبلاً نیز در دوره نهم مجلس در تاریخ ۱۳۹۳/۹/۸ مورد بررسی قرار گرفت که طبق نظر کمیسیون کشاورزی و منابع طبیعی به‌عنوان کمیسیون اصلی، تصویب آن به دلایلی که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود، به آینده موکول شد.

معاونت پژوهش‌های
زیربنایی و امور تولیدی
دفتر:

مطالعات ارتباطات و
فناوری‌های نوین

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۸۰۱۵۰۰۶

تاریخ انتشار:

۱۳۹۵/۶/۳۱

ملاحظات

با پیوستن به پروتکل ناگویا، کشورهای عضو برای دسترسی به منابع ژنتیکی یکدیگر، نیاز به اخذ مجوز خواهند داشت و بنابراین الحاق به این پروتکل کمک زیادی به حفظ منابع ژنتیکی کشور خواهد کرد. با وجود این، مهمترین پیش‌نیاز این امر، وجود قانون ملی و متولی مشخص در زمینه مدیریت منابع ژنتیکی کشور است. در غیر این صورت، نه تنها نمی‌توان از پتانسیل‌های موجود در این پروتکل بین‌المللی بهره‌برداری کرد، بلکه تعهدات سنگین و ضررهایی نیز برای کشور می‌تواند به همراه داشته باشد. برای مثال تعیین ایستگاه‌های بازرسی به منظور نظارت بر استفاده از منابع ژنتیکی نیازمند ایجاد زیرساخت‌های لازم با برنامه و بودجه مشخص و متولی مشخص است. یا اینکه مشخص نبودن سازوکار نحوه دسترسی و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی، می‌تواند سبب به خطر افتادن گونه‌های در حال انقراض یا استراتژیک کشور شود.

از سوی دیگر، موضوع منابع ژنتیکی موضوعی بسیار تخصصی است که وجود مباحث حقوقی پروتکل ناگویا، بر پیچیدگی آن می‌افزاید. همچنین وجود شقوق مختلف منابع ژنتیکی از قبیل انسانی، جانوری، گیاهی و میکروارگانیسم‌ها و نهادهای متولی مختلفی که در این حوزه‌ها وجود دارند، نیازمند سیاستگذاری یکپارچه و ملی است که می‌تواند با تصویب لایحه «حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشور» تعیین شود. بنابراین ابتدا نیاز به یک قانون ملی احساس می‌شود که اولاً متولی اصلی موضوع در کشور مشخص شود، ثانیاً تکلیفی ایجاد کند که منابع ژنتیکی کشور شناسایی شده و درجه اهمیتشان احراز شود تا مشخص شود کدام منابع در معرض خطر انقراض بوده یا اهمیت استراتژیک برای کشور دارند تا درباره اجازه دسترسی سایر اعضای پروتکل و تسهیم منافع آنها تصمیم‌گیری شود.

با توجه به مسائل بیان شده بالا، ضروریست ابتدا لایحه «حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی» به شماره ثبت ۸۴ و اعلام وصول شده در تاریخ ۱۳۹۵/۵/۲ که به موضوع مدیریت منابع ژنتیکی کشور و نحوه دسترسی به آنها می‌پردازد، مورد بررسی و تصویب قرار گیرد و سپس نسبت به الحاق به پروتکل‌های بین‌المللی در خصوص منابع ژنتیکی از جمله پروتکل ناگویا اقدام شود.

پیشنهاد

بررسی لایحه «الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل ناگویا در مورد دسترسی به منابع ژنتیکی و تسهیم عادلانه و منصفانه منافع حاصل از استفاده آنها الحاقی به کنوانسیون تنوع زیستی» در کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی، به بعد از تصویب و اجرایی شدن لایحه «حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی» که در زمینه مدیریت منابع ژنتیکی کشور است، موکول گردد.

